

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Kajander, Anna; Koskinen-Koivisto, Eerika

Title: Aistikokemukset ja affektiivisuus arjen materiaalisen kulttuurin tutkimuksessa

Year: 2021

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittajat, 2022

Rights: CC BY-NC-ND 4.0

Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Please cite the original version:

Kajander, A., & Koskinen-Koivisto, E. (2021). Aistikokemukset ja affektiivisuus arjen materiaalisen kulttuurin tutkimuksessa. In N. Hämäläinen, & P. Kauppi (Eds.), *Paradigma : näkökulmia tieteen periaatteisiin ja käsityksiin* (pp. 350-365). Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Kalevalaseuran vuosikirja, 100. <https://doi.org/10.21435/ksvk.100>

Aistikokemukset ja affektiivisuus arjen materiaalsen kulttuurin tutkimuksessa

Esineet ja materiaalisuus ovat tärkeitä tutkimuskohteita useilla tieteenaloilla, esimerkiksi arkeologiassa, antropologiassa ja sosiologiassa. Omalla tieteenalallamme etnologiassa esineiden tutkimusta voi luonnehtia keskeiseksi, alaa määritelleeksi aihealueeksi. Kuten tutkimukseen ylipäänsä, myös esineiden tarkasteluun on vaikuttanut eri aikoina erilaiset tieteentekemisen ihanteet ja tieteenteoreettiset käänneet. Etnologiseen esinetutkimukseen haettiin 1900-luvun alkupuolella mallia luonnontieteistä, ja tutkimuksessa keskityttiin esineiden mittaamiseen, kategorisiin luokiteluihin ja levinneisyyden selvittämiseen (ks. esim. Kiuru 2001; Roivainen 2016). Sitten siirryttiin tulkitsevaan materiaalsen kulttuurin tutkimukseen, jossa esineissä kiinnostavat erityisesti niihin liittyvät sosiokulttuuriset ilmiöt ja niihin sisältyvät viestit, esimerkiksi puheutumisen kautta välittyvät arvot, normit ja identiteetit (esim. Sarantola-Weiss 2003; Lehtinen 2005; Turunen 2011, Olsson 2011; Roivainen 2016). Yhteisenä nimittäjänä eri aikoina tehdyille etnologisille esinetutkimuksille on ollut kiinnostus ihmisten jokapäiväiseen ja ”tavalliseen” elämään eli arkeen. Arjella viit-

taamme ihmisen kokemusmaailmaan ja käsitteisiin tavallisuudesta. Se sisältää esimerkiksi sosiaalisia suhteita, materiaalisia ympäristöjä, paikkoja ja toiminnan tapoja, joissa on jotakin toistuvaa. Arki on kulttuurista eli jaettua ja yhteistä toisten kanssa. Se mitä tavallinen arki kenellekin merkitsee, vaihtelee ajan, paikan ja sosiokulttuurisen ympäristön mukaan. Siten arki on myös prosessi. (Ks. Pink 2012; arjen käsitteestä ks. esim. Heller 1984 ja 2005.)

Nykyisin etnologian alan tutkimuksissa, kuten usein ihmistieteissä yleisemminkin, tarkastellaan kokemuksia. Myös sosiokulttuurista materiaalisuutta koskevissa tutkimuksissa kokemukset ovat nousseet tärkeäksi tutkimuskohteeksi (Thomas 2006; Ingold 2007). Tähän ovat vaikuttaneet alalla keskeiseksi nousnut etnografinen metodologia ja niin sanottu refleksiivinen käänne (ks. Snellman 2003). Esineitä on tarkasteltu erilaisten merkitysten representaatioina. Niiden on katsottu heijastavan arvoja, asenteita ja muistoja, jotka liittyvät johonkin esineeseen yhdistyvään asiaan, esimerkiksi esineen omistaneeseen ihmiseen tai aiemmin elettyyn ajanjaksoon (esim. Paasikoski 2015; Korkiakangas 2001). Viime aikoi-

na esinetutkimuksessa on koettu uudenlainen käänne, jossa representaation rinnalle ollaan nostamassa itse esineeseen kohdistettavien tunteiden ja aistikokemusten näkökulmaa. Tämä liittyy laajempaan ihmistieteissä vaikuttaneeseen tieteenteoreettiseen muutokseen, jossa korostuu affektiivinen, ei-kielellinen ja intuitiivinen tieto (mm. Clough & Halley 2007; Koivunen 2010; Frykman & Povrzanović Frykman 2016; Rinne ym. 2020).

Affektitutkimus on mahdollistanut esineisiin liittyvän tiedon tarkastelun uusilla tavoilla ja nostanut esille esineiden roolin toimijoina, joilla on vaikutusta kokemuksiimme. Tässä artikkelissa luomme aluksi katsauksen affektitutkimuksen näkökulmiin, joiden katsomme soveltuvan erityisesti esineiden ja materiaalisuuden tutkimukseen. Lisäksi esittelemme hiljattain aloittamamme tutkimushankkeen, jossa tarkastelemme materiaalisia ja aistimellisia muistoja sekä omaelämäkerrallisen materiaalisuuden käsitettä. Konkretisoimme tämän artikkelimme ja tutkimushankkeemme affekteihin pohjautuvaa teoreettista viitekehystä tuomalla esiin tutkimusesimerkin erästä esinesommitelmasta. Selvitämme näin, kuinka aistit, muistot ja niihin sidoksissa olevat affektiiviset kokemukset ovat vuorovaikutuksessa esineiden ja niihin kietoutuvien merkitysten, toiminnan ja kulttuuristen käsitysten kanssa.

Affektiivinen käänne ja materiaalsen kulttuurin tutkimus

Affektiivinen käänne on yhteydessä myös muihin 2000-luvun ihmistieteiden paradigmoihin,

esimerkiksi uusmaterialismiin ja posthumanismiin, jotka ovat korostaneet ei-kielellisiä tietämisen tapoja vastapainona kielelliselle paradigmalle sekä painottaneet monenlaisen ei-inhimillisten toimijoiden roolia kulttuurisessa vuorovaikutuksessa (ks. esim. Miller 2005; Jansen 2016; Kinnunen 2017). Edellä mainitut tieteenteoreettiset muutokset ovat vaikuttaneet erityisesti arkeologiseen ja antropologiseen esinetutkimukseen, joissa on tarkasteltu esineiden biografiaa, toimijuutta ja ontologiaa (esim. Gosden 1999; Hoskins 2006; Henare ym. 2007; Robb 2010). Sosiaaliantropologi Stef Jansenin mukaan (2016) affektiteorioissa on yhteyksiä esimerkiksi toimijaverkkoteoriaan (*actor-network theory*, ks. Latour 2005), jossa huomioidaan ei-inhimillisten tekijöiden kuten esineiden vaikutusta todellisuuden rakentumisessa. Lisäksi hän yhdistää affektiivisen käänteen antropologiaan, jossa painotetaan ontologista lähestymistapaa tieteentekemiseen (Jansen 2016, 60). Paradigman muutokset ovat vaikuttaneet tutkijoiden käsityksiin tarkasteltavan tiedon luonteesta, kuten siitä, millaiset tekijät vaikuttavat ihmisten sosiokulttuuriseen todellisuuteen.

Etnologi Nils Giljen (2016, 31) mukaan kulttuurintutkijoiden huomion kiinnittyminen kehoon ja tunteisiin on sidoksissa kiinnostukseen eksistentialismia ja subjektiivisuuden tutkimusta kohtaan. Alaa on pitkään leimannut eräänlainen kognitiivinen vinouma, pyrkimys tarkastella rationaalisena pidettyä, tiedostettua, sanallistettua ja selkeästi todennettavissa olevaa. Tämä on merkinnyt tunteiden ja tunteiden sivuuttamista kulttuuria tai kulttuurisia ilmiöitä muokkaavina voimina. Ihmisten

rationaaliseen tai kognitiiviseen puoleen keskittyvä ote ei kuitenkaan riitä aina selittämään subjektiivisia kokemuksia ja kulttuurista toimintaa (mts.; ks. myös Jansen 2016, 60–61). Esineet, affektit, tunteet ja tunnelmat ovat nousseet kiinnostuksen kohteiksi, kun kartesiolaisen vastakkainasettelun (mieli/ruumis, järki/tunne) sijaan on kiinnostuttu tiedostetun ja tiedostamattoman tai sanallisen ja keuhollisen välisistä yhteyksistä ja vaikutuksista toisiinsa (ks. myös Frykman & Povrzanović Frykman 2016, 12). Tästä näkökulmasta myös materiaalisuus, ruumiillisuus ja aistikokemukset sekä näiden tuottamat tunteet ja tuntemukset vaikuttavat ihmiseen ja hänen tapansaana ymmärtää kulttuurista ympäristöään.

Usein affektiivinen käänne ymmärretään kiinnostukseksi etenkin tunteisiin (esim. Gilje 2016; Povrzanović Frykman 2016a). Tämä herättää kysymyksiä siitä, onko affektitutkimus kiinnostusta nimenomaan tunteiden tutkimukseen, ja miten affektit ja tunteet oikeastaan määritellään. Kysymyksiä on mahdollista tarkastella keskittymällä itse affektin määritelmään, tai tarkemmin sanottuna määritelmiin, sillä affekti on käsite, jolle ei ole olemassa yhtä tiettyä yhteisesti hyväksyttyä määritelmää. Sen merkitys vaihtelee eri tieteenalojen ja painotusten mukaan. Affekti-teoreetikot edustavat esimerkiksi sosiaalipsykologiaa (esim. Wetherell 2015), filosofiaa (esim. Massumi 2004; Deleuze & Quattari 1987) sekä feminististä tutkimusta (esim. Ahmed 2014). Vaikka affekteja käsitellään samassa yhteydessä tai toisinaan lähes samassa merkityksessä tunteiden kanssa, affektien voi ajatella olevan myös tunteista erillisiä asioita. Kulttuurintut-

kimuksen näkökulmasta tunteiden voi käsittää olevan ”reflektoituneita, kulttuurisesti rakentuneita ja nimettyjä” (Rinne ym. 2020, 8; ks. myös Suopajarvi ym. 2019). Ne voidaan mieltää affektin havaituksi ja tiedostetuksi muodoksi. Näin hahmotettuna affekti määrityy tunnetta edeltäväksi reaktioksi, joka ei ole kulttuurinen, sosiaalinen tai sanallistettavissa oleva asia (Norman 2004, 11; Jansen 2016, 59). Aina affekteja ja tunteita ei kuitenkaan eroteta toisistaan, vaan affektiivisen kokemuksen voi ajatella yhdistävän ruumiillisuutta ja kulttuurisia käsityksiä tai arvoja (Ahmed 2010; Wetherell 2012, 4; ks. Rinne ym. 2020, 9). Esimerkiksi Sara Ahmedin (2010, 230–232) mukaan käytännön arjessa emotiot, tuntemukset ja reaktiot liukuvat ja takertuvat toisiinsa, ja ovat siksi vaikuttavia, ”tahmeita” ja ”tarttuvia” (ks. myös Suopajarvi ym. 2019). Määrittelyssä onkin tärkeää pohtia, tarkoitetaanko affektilla koettua vaikutusta vai liikettä ja prosessia.

Jos ja kun affektit viittaavat johonkin tiedostamattomaan ja monitahoiseen prosessiin ja liikkeeseen, ne myös pakenevat sanallistamisesta. Tämän vuoksi niitä ei voi määritellä täsmällisesti. Erilaisille määritelmille on yhteistä ymmärrys siitä, että affekti viittaa intensiivisyyteen tai tiedostamattomaan intensiivisyyden kokemukseen (Frykman & Povrzanović Frykman 2016, 10). Materiaalisen kulttuurin tutkimuksen kontekstissa se viittaa myös keskeisesti aistivaan kehoon. Affektin voi ymmärtää esimerkiksi ympärillämme vaikuttavina prosesseina, jotka saavat meissä aikaan jotakin reaktioita ja tuntemuksia, jotka voivat olla samalla sekä epämääräisiä että vaikuttavia. Koska affektiivista kokemusta on vaikea tai

mahdoton pukea sanoiksi, siihen viitataan toisinaan sanalla ”jokin” (mt. 10–11; ks. myös Kajander 2021, tulossa). Esimerkiksi tietty paikka voi olla ”jotenkin” erityinen, tai viehättävässä ihmisessä tai esineessä voi olla ”sitä jotakin”, ilman että siitä seuraavaa tunnetta osataan selettää (ks. Kajander 2021, tulossa). Kiinnitymme tässä tekstissä näkökulmaan, joka korostaa affektien yhdistävän ruumiillisia ja aistimellisiä kokemuksia sekä kulttuurisia käsityksiä (ks. Wetherell ym. 2018). Tämän näkemyksen mukaan sekä aistiva keho ja materiaallinen ympäristö että kulttuuriset käsitykset ja arvot ohjaavat affektiivisiä reaktioita ja sitä, kuinka erilaiset tilanteet, ympäristöt tai esineet merkityksellistyvät. Esimerkiksi eri kehoilla on vaihtelevat mahdollisuudet ja valmiudet aistia ”sitä jotain”, ja nämä mahdollisuudet ja valmiudet ovat sidoksissa myös aikaan, paikkaan, kulttuuriin ja yhteiskunnallisiin rakenteisiin sekä merkityksenantoihin (mt.).

Viime aikoina muistitietotutkijat, kulttuurihistorioitsijat ja arjen tutkimukseen kiinnittyvät sosiologit ovat tarkastelleet, miten esineisiin ja materiaalisuuteen liittyviä aistikokemuksia ja -muistoja voisi tutkia ja tulkita. Muistitietotutkimuksessa on muun muassa pohdittu, miten esineet ja materiaalisuus ilmentyvät kerronnassa tai toimivat muistelun herättäjinä hyödyntäen muun muassa affektitutkimusta, kulttuurista muistintutkimusta ja uusmaterialistisia teorioita (DeNardi 2016; Kuusisto-Arponen & Savolainen 2016; Koskinen-Koivisto & Thomas 2016; Green & Luscombe 2019; Savolainen ym. 2020, 76). Muistin eri ulottuvuudet kuten ruumiilliset ja aisteihin kiinnittyvät muistot ovat avanneet uusia näkö-

kulmia esimerkiksi sotakokemusten kerrontaan (ks. DeNardi 2014 ja 2016) sekä sota-aikaan kiinnittyviin lapsuusmuistoihin (esim. Kuusisto-Arponen & Savolainen 2016; Koskinen-Koivisto & Seitsonen 2019). Sosiologiassa ja historian tutkimuksessa esineitä ja materiaalisuutta on tutkittu esimerkiksi sukupuolen, teknologian ja ruumiillisuuden näkökulmista sekä osana arjen järjestystä (ks. esim. Mäki-kalli 2010, 9–12; Kinnunen 2017). Esineet, ruumiillisuus ja materiaalisuus on nostettu esiin myös kulttuurihistorian tutkimuksissa, joissa analysoidaan jotakin ryhmää, aikakautta tai kulttuurista ilmiötä ja arkisia ruumiillisia käytänteitä kuten pyöräilyä (ks. esim. Tuomaala 2009; Männistö-Funk 2020). Tutkijat eri aloilla ovat huomanneet, että esineisiin yhdistetään käsityksiä luonnollisuudesta, tarkoituksenmukaisuudesta ja toimivuudesta, jotka omaksutaan kulttuuristen normien ja arvojen myötä. Uutuudet ja muutokset materiaalisessa kulttuurissa saattavat toisinaan herättää ärtymyksen tunteita, sillä ne kyseenalaistavat tuttuja ja usein oikeiksi tai luonnollisiksi koettuja toiminnan tapoja (Starre 2015, 29). Esineet voidaan näin nähdä kappaleina, jotka edustavat jotakin sosiaalista ja kulttuurista; niiden kautta voidaan etsiä tietoa ihmisten toiminnasta, käsityksistä ja kokemuksista (ks. myös Turunen 2011).

Toisinaan tutkimus kuitenkin ohittaa sen tosiasian, että esineet eivät vain edusta, heijasta tai representoi jotakin, vaan ne myös vaikuttavat meihin eri tavoin olemassaolollaan ja materiaalisuudellaan (representatiivisuuden kritiikistä ks. esim. Henare ym. 2007). Affektiivinen käänne materiaalsen kulttuurin tut-

kimuksessa haastaakin esineiden välineellisyteen ja representatiivisuuteen keskittyvää tulkinnan tapaa, joskaan se ei kokonaan hylkääkään sitä. Affektiivisen tulkintakehyksen myötä esineitä ei kuitenkaan ajatella enää vain välineinä, joiden taustalta löytyy kulttuurisia merkityksiä ja käytänteitä, vaan merkitysten rakentumisen aktiivisina osina ja toimijoina (ks. esim. Hoskins 2006; Robb 2010). Osana elettyjä kokemuksia ja muistoja ne vaikuttavat meihin ja käsityksiimme esimerkiksi siitä, miten voimme toimia ja tehdä asioita, keitä olemme ja mistä tulemme (ks. esim. Tolia-Kelly 2004; Povrzanović Frykman 2016a; Korjonen-Kuusipuro & Kuusisto 2019). Esineillä on lisäksi vaikutusta aistihavaintoihimme ja niihin liittyviin tunnelmiin (*atmospheres*, ks. esim. Pink ym. 2014), joita pidämme luonnollisina tai oikeanlaisina, tuttuina ja vieraina tai miellyttävinä ja epämiellyttävinä. Tunnelman käsitteessä fyysinen ja materiaallinen yhdistyy aineettomaan ja abstraktiin (ks. myös Kajander 2021, tulossa).

Esineisiin liittyvien affektiivisten kokemusten tutkimuksessa on haasteensa. Kuten totesimme edellä, affekti pakenee sanallistamista, ja tiedostettuna ja sanoitettuna se hahmottuu tunteeksi. Antropologi Elspeth Probynin (2010) mukaan kulttuurintutkijalle on tärkeää nimetä tunteita ja tarkastella niiden vaikutuksia. Tunteet ohjaavat toiminnan tapoja sekä kulttuurisia käsityksiä oikeasta ja väärästä Affektien kulttuurisidonnaisuus ilmenee siis siinä, miten tunteita sanallistetaan ja miten tunteet muodostuvat osana yksilön ja kulttuurin välistä vuorovaikutusta (esim. Beatty 2010; Marander-Eklund & Illman 2007; Rosaldo

1984). Tunteiden lisäksi on kuitenkin tärkeää kiinnittää huomiota aistivaan kehoon, joka esinetutkimuksessa on myös aiemmin pitkälti sivuutettu. Tästä näkökulmasta affektiivisuuden näkökulma ei tarkoita vain tunteiden tutkimusta. Sara Ahmedin mukaan (2014; ks. myös Massumi 2004) affekti tarkoittaa ”mahdollisuutta liikuttaa ja tulla liikutetuksi”. Affekti-tutkimuksessa onkin olennaista huomioida sekä tunteiden kulttuurinen ja kielellinen että ruumiillinen ja kokemuksellinen puoli (Nikunen 2013, 17). Kun tunteet ymmärretään jaettuina, kulttuurisina ja kielellisinä, vaikuttaa kulttuurinen ulottuvuus siihen, miten tunteita koetaan, miltä ne ruumiillisesti tuntuvat ja miten niitä ilmaistaan sekä kielellisesti että ruumiillisesti (esim. Nikunen 2013; Timm Knudsen & Stage 2015).

Kodin esineet esimerkkinä affektiivisista esinesuhteista

Sovellamme itse parhaillamme affektitutkimusta meneillään olevassa SENSOMEMO-tutkimusprojektissamme, jossa tarkastelemme esineisiin liittyviä tunteita, tunnelmia ja affektiivisuutta.¹ Keskitymme erityisesti kotien muistoesineisiin ja siihen, miten ne luovat kodikkuutta ja kuulumisen tunnetta. Kysymme, miten muistot, aistit ja materiaalisuus kiehtoutuvat yhteen arjen esinesuhteissa ja miten merkitykselliseksi nousseet esineet vaikuttavat meihin ja kotiemme tunnelmiin. Lähestymme esineitä kodin rakentamisen osina, ja havainnoimalla, millaisia esineitä pidetään esillä kodeissa ja millaisia esinekokonaisuuksia ko-

Muistoesineet vitriinikaapissa. Kuva Eerika Koskinen-Koivisto, 2019.

deista löytyy. Pyrimme pääsemään tutkimuksessa käsiksi siihen, millaisia aistikokemusten ja muistojen kerroksia esineisiin liittyy. Tutkimuksissamme keskeistä on siis tarkastella esineiden ja elämänhistorian yhteen kietoutumista ja pohtia esineiden vaikutusta arjessa ja eri elämäntilanteissa. Sen sijaan, että kysymys olisi vain esimerkiksi esineiden välittämistä kulttuurisista arvoista tai identiteeteistä, huomiomme kohdistuu itse esineisiin ja niiden tuottamiin kokemuksiin. Kiinnitämme tutkimuksemme muuton kontekstiin: ihmisiin, jotka ovat muuttamassa tai ovat muuttaneet uuteen kotiin. Oletamme, että esineet, jotka kulkevat mukana eri elämänvaiheissa, sekä ylläpitävät olemassa olevia identiteettejä että mahdollistavat kiinnittymisen uuteen ympäristöön.

Tutkimusprojektimme tavoitteena on kehittää menetelmällisiä välineitä affektiivisten esi-

nesuhteiden ja niihin liittyvien ruumiillisten kokemusten tarkasteluun. Hyödynnämme tutkimuksessamme visuaalisia aineistoja kuten esimerkiksi valokuvia esineistä ja esinekokonaisuuksista haastateltaviemme kodeissa. Tarkastelemme tutkimusryhmässämme myös omia esinesuhteitamme ja aistikokemuksiamme, sillä aistiva havainnointi ja sen refleksiivinen tarkastelu toimivat keskeisinä ruumiillisen aistitiedon kanavina ja menetelminä (ks. Pink 2009, 38–40; Koskinen-Koivisto & Lehtovaara 2020).

Havainnollistamme tutkimusotettamme analysoimalla oheista valokuvaa vitriinikaapissa esillä olevasta esinekokoelmasta. Valokuva on otettu sommitelmasta, joka on esillä perheen olohuoneen vitriinikaapissa. Siinä ovat esineet ovat varsin tutun oloisia; vanhoja kehystettyjä valokuvia, jotka ovat sijoitet-

tuna näkyvälle paikalle vitriinikaapin hyllylle muiden koriste-esineiden ja suvulta perittyjen astioiden läheisyyteen. Tämänkaltaiset esineet ja sommitelmat ovat selvästi johonkin taustaan, muistoihin ja identiteettiin liittyviä, mutta niiden esille asettamista saattaa olla vaikeaa selittää. Niihin voi kuulua esineitä, joille ei enää ole muuta käyttöä, mutta niitä ei haluta myöskään heittää pois. Tutkimushankkeessamme kiinnitämme huomion juuri tämänkaltaisiin esineyhdistelmiin ja kysymme, miten ne vaikuttavat esille asettajaan, muuhun perheeseen tai mahdollisesti kylään tuleviin vieraisiin. Kysymme haastateltavilta, millaisia tarinoita ja aistimuistoja esineisiin liittyy ja miksi niistä on tullut tärkeitä. Lisäksi tiedustelemme muistoesineiden käsittelystä ja asettelusta: Kosketetaanko esineitä? Ovatko ne olleet aiemmin esillä ja toimisivatko ne erillisinä esineinä? Onko muistoesineiden tärkeää olla esillä osana muunlaista esineistöä? Luovatko ne tietynlaista tunnelmaa, ja jos, millaista? Esineet voidaan asettaa ja liittää erilaisiin esinekokoelmiin juuri fyysisten ominaisuuksiensa johdosta tai ne voidaan kokea sopimattomiksi kodin tunnelmaan. Onkin kiinnostavaa, miksi juuri tietyt esineet pidetään ja miksi ne päätyvät muistoesineiksi, kun taas toiset hylätään ja poistetaan.

Arkisista käyttöesineistä ei yleensä ole tapana puhua tavoilla, jotka keskittyisivät aisteihin, tuntemuksiin ja tunteisiin (ks. Ehn ym. 2016, 6–7). Monet esineet mielletään usein käytännön tarkoituksia palveleviksi objekteiksi tai työkaluiksi, joiden olemassaoloon ja käyttöön ei kiinnitetä huomiota, ennen kuin ne lakkaavat toimimasta tai olemasta tarpeellisia.

Arkiset esineet ja käyttötavarat ovat kuitenkin läsnä ja vaikuttavat toimintaamme monin tavoin: ne esimerkiksi luovat jatkuvuutta yli ajan ja paikan sekä muokkaavat arkisia rytmejä ja rutiineja (Dudley 2010; Povrzanović Frykman 2016b). Kun arkisista esineistä kuten astioista tulee muistoesineitä, niihin liitetään erilaisia symbolisia merkityksiä, tunteita ja muistoja. Sama esine voi vaihtaa rooliaan elämänkaarensa aikana, ja se voi toimia esimerkiksi käyttöesineenä, koriste-esineenä, muistoesineenä ja lopulta myös merkityksetömänä ylijäämänä ja taakkana, hävitettävänä jätteenä. Muistoesineet ja valokuvat puolestaan ovat symbolisia ja ne asetetaan näytille tietoisesti. Valokuvat ovat esineenä erityisiä, sillä niissä mennyt aika toistuu fyysisenä ja materiaalisena jatkumona (Hirsch 1997, 5–6). Niissä on usein myös läsnä pois mennyt ja kadonnut, elämä ja kuolema (mt. 5, 19–20; Savolainen ym. 2020). Kehyistäminen ja esille asettaminen korostavat puolestaan valokuvien ja erityisesti muotokuvissa esiintyvien ihmisten läsnäoloa ajallisista ja maantieteellisistä etäisyyksistä huolimatta (Alonso Rey 2016). Näiden symbolisten merkitysten lisäksi kaikilla esineillä on myös esteettinen ja fyysinen ulottuvuus, joka vaikuttaa siihen, miten niitä käsitellään ja asetetaan esille.

Viimeaikainen tutkimus muistoesineiden affektiivisuudesta on osoittanut, ettei säilytetävien tai hävitettävien esineiden valikointi ole aina tietoista, vaan usein varsin sattumanvaraista (ks. esim. Huhn 2018). Tutkimushankkeemme pyrkii kuitenkin osoittamaan, että se, mikä usein vaikuttaa sattumanvaraiselta liittyy juuri esineen herättämiin ruumiillisiin

aistimuistoihin, jotka eivät ole läheskään aina kielellistettävissä. Tämän vuoksi tarvitsemme avuksemme vahvaa käsitteellistä ja teoreettista otetta saadaksemme esineisiin liittyvistä tunne- ja aistikokemuksista kiinni. Edellä mainittuja kysymyksiä on mahdollista purkaa auki esimerkiksi kahden tutkimushankkeessamme keskeisen käsitteen, *omaelämäkerrallisen materiaalisuuden ja tunnelman* kautta (ks. Koskinen-Koivisto 2022, tulossa; Kajander 2021, tulossa). Näitä käsitteitä on käytetty erillään toisistaan elämäkerrallisuuteen ja muistitietoon keskittyvässä tutkimuksessa (ks. esim. DeNardi 2016) ja aistietnografiaa soveltavassa antropologisessa tutkimuksessa (esim. Pink ym. 2014), mutta tutkimushankkeessamme tuomme käsitteet yhteen korostamaan esinesuhteiden elämänhistoriallisia ja ruumiillisia kerroksia. Tunnelman käsite myös korostaa esineisiin liittyvää valikointia: muistoesineiden säilyttämisen lisäksi on tärkeää kiinnittää huomiota esineiden esille panoon ja läsnäoloon kodeissa (ks. esim. Kajander 2021, tulossa).

Esineisiin kietoutuva omaelämäkerrallisuus ja tunnelma

Omaelämäkerrallinen materiaalisuus on käsite, jonka takana on ajatus esineiden ja elämänhistorian ontologisesta yhteen kietoutumisesta (Hoskins 1998, 2; De Nardi 2016, 120). Omaelämäkerrallinen materiaalisuus tiivistyy usein kotiin ja sen esinekköelmiin, erityisesti esineisiin, jotka välittävät tietoa omasta taustasta kuten suvusta, lapsuudesta ja kotipaikasta sekä henkilökohtaisiin doku-

mentteihin kuten päiväkirjoihin, kirjeisiin ja valokuvaan (esim. DeNardi 2016). Elämänhistoriaan liittyvien esineiden kohdalla ei aina ole kyse olemassa olevista ja säilyneistä esineistä, vaan tärkeiden esineiden merkitys ja läsnäolo voivat välittyä myös kertomuksissa ja niihin sisältyvissä materiaalisissa yksityiskohdissa sekä ruumiillisissa aistimuistoissa (ks. esim. Kuusisto-Arponen & Savolainen 2016; Koskinen-Koivisto & Seitsonen 2019).

Eräs ilmentymä omaelämäkerrallisesta materiaalisuudesta ovat kehystetyt esillä olevat valokuvat. Ne kulkevat usein suvussa ja niihin liittyy omakohtaisten kokemusten lisäksi ylisukupolvisia muistoja ja identiteettien jatkumoa (ks. esim. Alonso Rey 2016; Koskinen-Koivisto 2022, tulossa). Valokuvien merkitys voi olla erityinen esimerkiksi silloin, kun ne tuovat näkyväksi ja läsnä olevaksi poissaolevan, esimerkiksi jo edesmenneen sukulaisen tai kaukana toisessa maassa sijaitsevan, mahdollisesti jo puretun tai muille siirtyneen lapsuudenkodin (Alonso Rey 2016). Yllä mainitsemamme esimerkkivalokuvan kehystetyt nuoruudenkuvat ovat tämän tekstin toisen kirjoittajan, Koskinen-Koiviston isovanhempien nuoruuskuvia. Esinekköelma on asetettu isovanhemmilta perittyyn vitriinikaappiin keskeisellä paikalla Koskinen-Koiviston kodin olohuonetta. Vitriinikaappi tuo näkyväksi ja läsnä olevaksi aikaisempien sukupolvien elämää, ja liittää sen osaksi ylisukupolvista ja moniaikaista kerrostumaa. Esillä ollessaan sen esineet myös herättävät keskustelua. Esimerkiksi kyläillessään Koskinen-Koivistojen luona tämän tekstin toinen kirjoittaja on kiinnittänyt kyseisiin esineisiin huomiota, ja kysy-

nyt mistä kuvat, jääkarhu ja lasilintu ovat peräisin. Niistä puhuminen on näin tuonut esille Koskinen-Koiviston taustaa ja suvun tarinaa myös ulospäin, kodin ulkopuolelle. Esineisiin liittyvä omaelämäkerrallinen materiaalisuus liittyykin usein omistajan elämäkertomuksen vahvistamiseen ja näkyväksi tekemiseen. Samalla kun valokuvan esineet toimivat sisustuselementteinä ja koristeina, ne vaikuttavat kodikkuuden ja kotiutumisen tunteisiin, herättävät keskustelua ja saavat omistajansa kertomaan uudelleen niiden taustalla olevaa kertomusta.

Kuvassa näkyvien ja vastaavien kotiin esille asetettujen esineiden sekä niistä sommiteltujen kokonaisuuksien voi ajatella myös luovan tunnelmaa. Sen kautta tarkastelemme tutkimushankkeessamme esineisiin liittyviä mutta usein sanallistamatta jääviä tunne- ja aistikokemuksia (ks. Frykman & Povrzanović Frykman 2016, 10–11). Tunnelma on arkikielisenä ilmaisuna paljon käytetty. Esimerkiksi paikassa tai tilanteessa voi olla ”hyvä fiilis” tai jonkin tapahtuman tai ihmisen voidaan sanoa muuttavan tunnelmaa. Se voi ”jäättyä” tai olla ”lämmän”. Tunnelma voidaan kuitenkin tutkimuksellisenä käsitteenä ymmärtää asiaksi, joka on läsnä erilaisissa muodoissaan jatkuvasti. Tunnelman voi määritellä asiaksi, joka ei ole representatiivinen ja jonka olemassaoloa tai olomuotoa on vaikeaa osoittaa tarkasti (Pink ym. 2014). Se on kuitenkin aina sidoksissa ihmisiin, paikkoihin ja asioihin/esineisiin (*things*). Tunnelma kokoaakin yhteen erilaisia materiaalisia, aineettomia, sosiaalisia ja affektiivisiä asioita ja prosesseja, jotka voivat tuottaa erilaisia tunteita. Se on myös so-

siaalista, ja voidaan jakaa ja ymmärtää yhdessä toisten ihmisen kanssa. Samalla eri ihmiset voivat kuitenkin kokea tunnelman eri tavoin, sillä siihen liittyvä materiaalisuuden kokemus on sidoksissa aiempiin kokemuksiin ja muistoihin sekä merkitystenantoihin. Tunnelman kokeminen kertoo meille, onko läsnä oleva ”jokin” positiivista tai negatiivista, pielessä tai kohdallaan, kutsuvaa tai torjuvaa. (Pink ym. 2014, 353–354.)

Tunnelman voi siis ymmärtää olevan läsnä jatkuvasti, useina erilaisina yhtäaikaaisina asioina tai tunnelmina, jotka ovat jatkuvasti ympärillämme ja joiden läpi kuljemme arjessamme ajattelematta tai tiedostamatta asiaa sen kummemmin. Jos tunnelmassa on jotakin, joka poikkeaa totutusta, se saa meidät reagoimaan. Lisäksi tunnelmaa voi ajatella asiana, johon voi vaikuttaa juuri materiaalisilla elementeillä. Ajatus tunnelmasta tehtynä tai lavastettuna (Pink ym. käyttävät sanaa *staged*: 2014, 353) asiana on esineiden ja oman tutkimusprojektimme näkökulmasta kiinnostava ja tärkeä huomio. Esineillä on mahdollista rakentaa tunnelmaa esimerkiksi sisustamalla kotia tavalla, joka pyrkii harmoniaan, lämpöön ja turvallisuuteen (ks. esim. Bille 2015; Linnet 2011). Esimerkkikuvamme esinekokoelma on koostettu harmoniseksi: siinä on kaksi kuvaa ja kaksi esinettä. Kuvassa olevista muistoesineistä toinen, posliinijääkarhu, on peräisin isovanhempien kodista, ja se on aikanaan ollut esillä heidän olohuoneessaan. Toinen esine puolestaan on Koskinen-Koiviston äidinäidin koriste-esine ja valittu mukaan tasapainottamaan asetelmaa ja tuomaan mukaan toisen suvun läsnäolon.

Esineiden lisäksi tunnelmaan vaikuttavat myös muut materiaaliset seikat kuten lämpötila, tuoksut ja valaistus. Tällaisessa rakentamisessa affektiivinen ja representatiivinen ovat läsnä samanaikaisesti. Tilaan ja sen tunnelmaan liittyvät aistikokemukset voivat saada meidät havainnoimaan sitä, houkuttaako se asettumaan peremmälle vai käännymmekö tilasta mieluummin pois, tai tuntuuko se luonnolliselta tai keinotekoiselta. Tutkimushankkeessa analysoimme, millaiset esineet pääsevät esille kodeissa, ja miksi eri esineet tuntuvat kodikasta tunnelmaa luovilta. Olemme tietoisia siitä, että kodikkuuden kokeminen ja ideaali ovat sidoksissa kulttuurisiin arvoihin ja ihanteisiin. Esimerkiksi pohjoismaisissa keskiluokkaisissa kodeissa luodaan usein kodikkuutta yksilöllisiksi miellettyillä esineillä, joiden ajatellaan poikkeavan massatuotannosta tai edustavan jotakin perinteistä. Näitä voivat olla luonnollisiksi mielletyt sisustusmateriaalit kuten puu tai pellava sekä suvussa kulkeneet muistoesineet (Linnet 2011, 35; ks. myös Soronen 2014, 926). Myös valokuvat voidaan ajatella tämänkaltaisiksi yksilöllisyyden ilmauksiksi, joiden kautta haetaan tietynlaista emotionaalista ilmapiiriä. Lisäksi esimerkki-valokuvassamme esiintyvät edesmenneiden sukulaisten, tässä tapauksessa isovanhempien kuvat, tuovat esiin kulttuurisia arvoja ja ihanteita. Kehystetyt valokuvat ovat teollisessa yhteisössä asuneiden sukulaisten kuvia, jotka ilmentävät sinne sijoittuvia juuria ja perheen sosiaaliseen nousuun liittyvää taustaa. Kuvan esineet eivät vain välitä tai heijasta niihin liitettyjä arvoja, vaan myös toimivat vaikuttajina, esimerkiksi visuaalisina sisustusesineinä,

muistojen tarinallistamisen välineinä sekä keskustelua herättävinä elementteinä.

Tätä kirjoittaessa olemme juuri aloittamassa tutkimushaastatteluja ja tehneet kaksi testihaastattelua, joiden pohjalta olemme muotoilleet haastattelukysymyksiä, jotka käsittelevät paitsi esineisiin kietoutuvia muistoja ja aistikokemuksia, myös kodin esineiden esillepanoa, joita olemme tässä tekstissä havainnollistaneet vitriinikaappia kuvaavan valokuvan ja siinä näkyvien esineiden kautta. Elämänhistorian varrella kerättyjen ja säilyneiden esineiden lisäksi käsittelemme myös esineiden kasautumista ja varastointia, kadonneita ja poissaolevia esineitä, esineistä luopumista ja valintaprosessin herättämiä tunteita sekä neuvotteluja, joita esineistä käydään perheissä. Koska esineiden säilyminen ja kodin laittaminen ovat sidoksissa erilaisiin ihanteisiin, olosuhteisiin ja mahdollisuuksiin, tavoittemme on saada tutkimukseen mukaan ihmisiä, jotka ovat muuttaneet ja asettuneet uuteen kotiin erilaisissa tilanteissa, esimerkiksi vapaaehtoisesti tai pakon edessä. Tulemme haastattelujen yhteydessä valokuvaamaan kodin esineitä, ja tallentamaan paitsi niihin liittyviä kertomuksia, myös sitä, miten esineitä käsitellään ja kosketaan.

Yhteenveto: affektiivisen esinetutkimuksen mahdollisuuksia

Olemme tarkastelleet tässä artikkelissa materiaalisen kulttuurin tutkimukseen liittyvää tieenteoreettista muutosta, affektiivista käännettä, esineiden tutkimuksen näkökulmasta.

Sen ydin on käsitys affekteista ja materiaalisuuden kohdalla esineistä ja aistiympäristöistä ihmisen kokemusmaailmaan ja kulttuuriseen toimintaan vaikuttavina tekijöinä. Aiemmassa etnologisessa esinetutkimuksessa huomio on kohdistunut pitkälti representaatioon ja esineiden heijastamiin merkityksiin esineiden taustalla. Affektiivinen käänne, joka on sidoksissa myös posthumanismiin ja uusmaterialismiin, on paradigman muutos, jonka kautta pyritään ymmärtämään representaation sijaan esineiden toimijuutta, ihmisen ja esineen välistä vuorovaikutusta sekä materiaalisuuteen liittyvien kokemusten tiedostamattomia ja sanallistamattomia puolia, esimerkiksi erilaisia emotionaalisia ja kehollisia reaktioita sekä tunnelmien aistimista ja kokemista. Jyrkimmillään affektitutkimus pyrkii irti merkityksistä, mutta tämä ei ole esinetutkimuksessa kovin mielekästä, sillä sekä esineiden käyttö ja toimijuus että niihin liitetyt käsitykset esteetikasta, tunnelmasta ja kodikkuudesta ovat sidoksissa kulttuuriin merkityksiin. Esineiden affektiivisuutta onkin mielekästä tarkastella kokonaisvaltaisesti sekä kulttuurisena että materiaalisena ilmiönä ja vuorovaikutuksena.

Affektiivinen näkökulma tarjoaa useita tulkintamalleja esineisiin. Henkilökohtaisen muistin näkökulmasta esineiden affektiivisuus sekä niihin liittyvä tunne ja aistit ovat kiinnostavia, sillä ihmisen, esineiden ja affektien voi katsoa olevan yhteen kietoutuneita ja vaikuttavan toisiinsa. Esineet ovat arjessamme läsnä jatkuvasti, vaikuttavat toimintaamme ja muodostavat aineellisia kokonaisuuksia, jotka kuuluvat olennaisesti elämänhistoriaamme ja identiteetteihimme. Esineet vaikuttavat

ihmisiin ja ympäristöön sekä pysyvyytensä ja muodostamiensa jatkumoiden että muutoksen ja liikkumisensa kautta. Esineiden ja niihin liittyvän affektiivisuuden tutkimus on tärkeää myös internetin ja digitalisoituvien sisältöjen aikakaudella. Toisinaan muistoesineen voi digitoida valokuvana talteen, mutta on myös mahdollista, että käsillä koskettaminen ja joidenkin esineiden kohdalla esimerkiksi tuoksut tai äänet voivat olla tärkeä osa esineen ja ihmisen välistä vuorovaikutusta. Yksi affektiivisen esinetutkimuksen keskeinen kysymys onkin, miksi tietyillä esineillä ja niihin liittyvillä aistikokemuksilla on toisinaan tärkeä emotionaalinen merkitys juuri fyysisinä eikä esimerkiksi digitaalisina kappaleina ja mikä esineiden materiaalisuudessa viehättää. Kysymys liittyy siihen, miksi ja millaisesta materiaalisuudesta tulee osa omaelämäkerrallista muistia.

Esittelimme käytännön esimerkkinä tutkimusprojektimme, jossa lähestymme esineiden materiaalisuuteen liittyvien ruumiillisten kokemusten ja muistojen yhteen kietoutumista kodin muistoesineissä. Pidämme tärkeänä hahmottaa, miten kokemukset ja muistot kerrostuvat arjen esinesuhteissa ja millaisten käsitteiden avulla näitä suhteita voi tutkia ja analysoida. Esittelimme tekstissämme tutkimuksemme kaksi keskeistä käsitettä, omaelämäkerrallisen materiaalisuuden ja tunnelman. Omaelämäkerrallinen materiaalisuus tuo yhteen esineen elämänkaaren ja yksilön elämänhistoriallisen muistin. Sen avulla on mahdollista tarkastella kuulumisen ja identiteetin kysymyksiä sekä materiaalisuuteen kiinnittävää ylisukupolvista muistia, joka yhtäältä

säilyttää ja uusintaa suvun muistoja mutta samalla valikoi niistä osia ja elementtejä nykyhetken ja tulevaisuuden tarpeisiin. Tunnelman käsitteen avulla on puolestaan mahdollista huomioida esineisiin liittyvää aistimellisuutta ja kodin tekemiseen liittyvää aktiivista toimintaa. Tunnelmat tulevat usein esille epämääräisinä luonnehdintoina erilaisista tuntemuksista, ”siitä jostakin”, josta on vaikea saada kiinni. Tunnelman käsitteen olennainen anti on siinä yhdistyvä aineellisen ja aineettoman elementtien välinen vuorovaikutus ja esineiden yhdistäminen toisiinsa. Käsite sopii kodin ja kodin tunnun analyysiin, sillä yhdistettynä omaelämäkerralliseen materiaalisuuteen se havainnollistaa esineisiin liittyviä tunteita ja muistoja, jotka ovat päällekkäisiä ja tarttuvia. Kyse on useista erilaisista kerrostumista, esineisiin tarttuneista arvoista ja asenteista sekä aiemmista kokemuksista ja aistimuistoista, jot-

ka jäävät toisinaan epämääräisen tuntuiseksi tunnelmiksi. Kodin esineiden roolit tai tehtävät voivat muuttua esimerkiksi käyttöesineestä muistoesineeksi, mutta niihin kiinnittyvät muistot jäävät osiksi sitä käsitystä tai tunnetta, jota ihminen kohdistaa esineeseen. Affektitutkimuksen avulla on mahdollista käsitellä näitä piiloon jääviä puolia esinesuhteissa, ja tarkastella esinesuhteita osana arjen ja ympäristön järjestämistä emotionaalisena toimintana. Esineissä vaikuttavat tunteet ja niiden tuottamat tuntemukset ovat aihe, joka on aiemmin jäänyt esineiden ja materiaalian kulttuurin tutkimuksessa pitkälti huomiotta. Tutkimuksemme esineisiin liittyvistä affektiivisuudesta pyrkii tuottamaan etnologiseen esinetutkimukseen uudenlaisia tulokulmia ja välineitä, joissa hyödynnetään ruumiillista aistitietoa ja joiden avulla on mahdollista tarkastella laajemmin arjen materiaalisuutta.

VIITTEET

- 1 Suomen Akatemian rahoittama hanke *Sensory and Material Memories: Exploring Autobiographical Materiality (SENSOMEMO)* toteutetaan Jyväskylän yliopistossa 2020–2024. Ks. www.sensomemo.fi.

KIRJALLISUUS

- Ahmed, Sara 2010. Happy Objects. Teoksessa Melissa Gregg & Gregory J. Seigworth (toim.), *The Affect Theory Reader*. Durham, Duke University Press, 29–51.
- Ahmed, Sara 2014/2004. *The Cultural Politics of*

Emotion. 2nd Edition. Edinburgh, Edinburgh University Press.

- Beatty, Andrew 2010. How Did It Feel for You? Emotion, Narrative, and the Limits of Ethnography.” *American Anthropologist* 112: 3, 430–443.

- Bille, Mikkel 2015. Lighting up cozy atmospheres in Denmark. *Emotion, Space and Society* 15, 56–63.
- Clough, Patricia & Halley, Jean 2007. *The Affective Turn: Theorizing the Social*. Durham, Duke University Press.
- Deleuze, Gilles & Quattari, Félix 2004/1980. *A Thousand Plateaus: Capitalism and Schizophrenia*. London, Continuum.
- De Nardi, Sarah 2014. An embodied approach to Second World War storytelling mementoes: Probing beyond the archival into the corporeality of memories of the resistance. *Journal of Material Culture* 19:4, 443–464. <https://doi.org/10.1177/1359183514554987>
- De Nardi, Sarah 2016. *The Poetics of Conflict Experience. Materiality and Embodiment in Second World War Italy*. London & New York, Routledge
- Ehn, Billy, Löfgren, Orvar & Wilk, Richard 2016. *Exploring Everyday Life. Strategies for Ethnography and Cultural Analysis*. Maryland, Rowman & Littlefield.
- Frykman, Jonas & Povrzanović Frykman, Maja (toim.) 2016. *Sensitive Objects Affect and Material Culture*. Lund, Nordic Academic Press. <https://library.oapen.org/handle/20.500.12657/31296> (Luettu 19.6.2021.)
- Gilje, Nils 2016. Moods and Emotions. Some Philosophical Reflections on the ‘Affective Turn’. Teoksessa Jonas Frykman & Maja Povrzanović Frykman (toim.), *Sensitive Objects Affect and Material Culture*. Lund, Nordic Academic Press, 31–54. <https://library.oapen.org/handle/20.500.12657/31296> (Luettu 19.6.2021.)
- Green, Anna & Luscombe, Kayleigh 2019. Family memory, ‘things’ and counterfactual thinking. *Memory Studies* 12:6, 646–659.
- Gosden, C. & Marshall, Y. 1999. The Cultural Biography of Objects. *World Archaeology* 31:2, 169–78.
- Henare, Amiria, J. M., Holbraad, Martin & Wastell, Sari 2007. *Thinking through Things: Theorising Artefacts Ethnographically*. Abingdon, New York, Routledge.
- Heller, Agnes 1984. *Everyday life*. Boston, Routledge & Kegan Paul.
- Heller, Agnes 2005. Everyday Life Yesterday and Today. *Ethnologia Fennica*, 32, 5–12.
- Hirsch, Marianne 1997. *Family Frames. Photography, Narrative, and Postmemory*. Cambridge (MA), Harvard University Press.
- Hoskins, Janet 1998. *Biographical Objects: How Things Tell the Stories of Peoples’ Lives*. New York, Routledge.
- Hoskins, Janet 2006. Agency, Biography and Objects. Teoksessa Christopher Tilley, Webb Keane, Susanne Küchler, Michael Rowlands & Patricia Spyer (toim.), *Handbook of Material Culture*. London, SAGE, 74–84.
- Huhn, Arianna 2018. Biographical Objects, Affective Kin ties, and Memories of Childhood. *Journal of the History of Childhood and Youth*, 11: 3, 403–420.
- Ingold, Tim 2007. Materials against Materiality. *Archaeological Dialogues* 14:1, 1–16.
- Jansen, Stef 2016. Ethnography and the Choices Posed by the ‘Affective Turn’. Teoksessa Jonas Frykman & Maja Povrzanović Frykman (toim.), *Sensitive Objects Affect and Material Culture*. Lund, Nordic Academic Press, 55–77. <https://library.oapen.org/handle/20.500.12657/31296> (Luettu 19.6.2021.)
- Kajander, Anna 2021 (tulossa). Books create a cozy atmosphere. Teoksessa Marija Dalbello & Kirsti Salmi-Niklander (toim.), *Reading home cultures through books*. Oxfordshire, Routledge.
- Kinnunen, Veera 2017. *Tavarat tiellä. Sosiologisten tutkimus esinesuhteista muutossa*. Acta Universitatis Lapuensis 362. Rovaniemi, Lapin yliopisto.

- Kiuru, Elina 2001. Itsestäänselvyyksiä ja umpisolmuja? Kansatieteellisestä esinetutkimuksesta Suomessa. Teoksessa Ilmari Vesterinen & Bo Lönnqvist (toim.), *Pandoran lipas. Virvatulia esi- neiden maailmasta*. Helsinki, SKS, 63–74.
- Koivunen, Anu 2010. An Affective turn? Teoksessa Marianne Liljeström & Susanna Paasonen (toim.), *Transformations: Working with Affect in Feminist Readings: Disturbing Differences*. Routledge, New York, 8–28.
- Korjonen-Kuusipuro, Kristiina & Kuusisto, Anna-Kaisa 2019. Socio-material Belonging – Perspectives for the Intercultural Lives of Unaccompanied Refugee Minors in Finland. *Journal of Intercultural Studies* 40:4, 363–382.
- Korkiakangas, Pirjo 2001. Esineiden nostalgisoittaminen – ylevöityneen, arkisen ja kansanomaisuuden nostalgiaa. Teoksessa Ilmari Vesterinen & Bo Lönnqvist (toim.), *Pandoran lipas. Virvatulia esineiden maailmasta*. Tietolipas 179. Helsinki, SKS, 75–101.
- Koskinen-Koivisto, Eerika 2022 (tulossa). Material Memories – Narrating and Reconstructing Experiences about Displaced Childhood during the Second World War. *Narrative Culture*.
- Koskinen-Koivisto, Eerika & Seitsonen, Oula 2019. Landscapes of Loss and Destruction: Sámi Elders' Childhood Memories of the Second World War. *Ethnologia Europaea* 49:1, 24–40. <https://doi.org/10.16995/ee.816>
- Koskinen-Koivisto, Eerika & Thomas, Suzie 2018. Remembering and Forgetting, Discovering and Cherishing, Engagements with Material Culture of War in Finnish Lapland. *Ethnologia Fennica* 45 (2018), 28–54. <https://doi.org/10.23991/ef.v45io.60647>
- Koskinen-Koivisto, Eerika & Lehtovaara, Tytti 2020. Embodied Adventures: An Experiment on Doing and Writing Multisensory Ethnography. Teoksessa Tuuli Lähdesmäki, Eerika Koskinen-Koivisto, Viktorija Čeginskas & Aino-Kaisa Koistinen (toim.), *Challenges and Solutions in Ethnographic Research: Ethnography with a Twist*. London and New York, Routledge, 21–35.
- Latour, Bruno 2005. *Reassessing the Social: An Introduction to Actor-Network Theory*. Oxford, Oxford University Press.
- Lehtinen, Ildikó 2005. Seikkailua esinetutkimuksessa. Teoksessa Pirjo Korkiakangas, Pia Olsson & Helena Ruotsala (toim.), *Polkujä etnologian menetelmiin*. Helsinki, Ethnos ry, 184–205.
- Linet, Jeppe Trolle 2011. Money Can't Buy Me Hygge. Danish Middle-Class Consumption, Egalitarianism, and the Sanctity of Inner Space. *Social Analysis* 55:2, 21–44. <https://doi.org/10.3167/sa.2011.550202>
- Marander-Eklund, Lena & Illman, Ruth 2007. *Känslornas koreografi: reflektioner kring känsla och förståelse i kulturforskning*. Östersund, Gidlunds förlag.
- Massumi, Brian 2004. Notes on the Translation and Acknowledgements. Teoksessa Felix Deleuze ja Gilles Guattari (toim.), *A Thousand Plateaus*. Minneapolis, University of Minnesota Press, xvii–xx.
- Miller, Daniel 2005. Introduction. Teoksessa Daniel Miller (toim.), *Materiality*, 1–50. Durham, Duke University Press.
- Mäkikalli, Maija 2010. Johdanto: materiaalisen kulttuurin historiaa. Teoksessa Maija Mäkikalli ja Riitta Laitinen (toim.), *Esine ja aika. Materiaalisen kulttuurin historiaa*. Historiallinen arkisto 130. Helsinki, SKS, 9–33.
- Männistö-Funk, Tiina 2020. *Cycling as Thinking*. Cache 1. <https://cache.ch/blog/cyclingasthinking> (Luettu 19.6.2021.)
- Nikunen, Minna 2013. Affektiivinen opetustyö yliopistossa – Pätkätöyläisten kokemuksia. *Naistutkimustutkimus* 4, 17–29.

- Norman, Donald A. 2004. *Emotional Design: Why we love (or hate) everyday things*. New York, Basic Books.
- Olsson, Pia 2011. Leijumista ja esineherkuttelua? Aineellinen kulttuuri 2000-luvun poikien sosiaalisissa suhteissa. Teoksessa Aila Nieminen, Pia Olsson, Helena Ruotsala & Katriina Siivonen (toim.), *Aineen taikaa. Näkyvän ja näkymättömän kulttuurin jäljillä*. Helsinki, SKS, 23–42.
- Paaskoski, Leena 2015. Lyylin puuloota. Merkitysanalyysi esineen tulkinnassa. *Artefactum* 6. Helsinki, Artefacta. <https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/177600/Artefactum6.html?sequence=1&isAllowed=y> (Luettu 19.6.2021.)
- Pink, Sarah 2012. *Situating Everyday Life: Practices and Places*. London, SAGE Publications.
- Pink, Sarah, 2014. *Doing Sensory Ethnography*. Second Edition. London, Sage.
- Pink, Sarah, Leder Mackley, Kerstin & Moroşanu, Roxana 2014. Researching in Atmospheres.
- Video and the ‘feel’ of the mundane. *Visual Communication* 14:3, 351–369. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1470357215579580>
- Povrzanović Frykman, Maja 2016a. Conceptualizing Continuity: A Material Culture Perspective on Transnational Social Fields. *Ethnologia Fennica* 43, 43–56.
- Povrzanović Frykman, Maja 2016b. Sensitive Objects of Humanitarian Aid Corporeal Memories and Affective Continuities. Teoksessa Jonas Frykman & Maja Povrzanović Frykman (toim.), *Sensitive Objects Affect and Material Culture*. Lund, Nordic Academic Press, 79–104. <https://library.oapen.org/handle/20.500.12657/31296> (Luettu 19.6.2021.)
- Povrzanović Frykman, Maja 2020. Aistimuistot ja affektiivinen jatkuvuus humanitaarisen avun esineissä. Teoksessa Jenni Rinne, Anna Kajander & Riina Haanpää (toim.), *Affektit ja tunteet kulttuurien tutkimuksessa*. Ethnos-toimite 22. Helsinki, Ethnos ry, 31–66.
- Probyn, Elspeth 2010. “Writing Shame.” Teoksessa Melissa Gregg & Gregory Seigworth (toim.), *The Affect Theory Reader*. Durham, Duke University Press, 71–90.
- Rauhala, Anna 2019. *Neulontan taito*. Kansatieteellinen arkisto 59. Helsinki, Suomen Muinaismuistoyhdistys. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/307664> (Luettu 19.6.2021.)
- Rinne, Jenni, Kajander, Anna & Haanpää, Riina 2020. Johdanto: affektit ja tunteet kulttuurien tutkimuksessa. Teoksessa Jenni Rinne, Anna Kajander & Riina Haanpää (toim.), *Affektit ja tunteet kulttuurien tutkimuksessa*. Ethnos-toimite 22. Helsinki, Ethnos ry, 5–30.
- Roivainen, Päivi 2016. *Puettu lapsuus: löytöretkiä lastenvaatteiden saarille*. Kansatieteellinen arkisto 56. Helsinki, Suomen muinaismuistoyhdistys.
- Robb, J. 2010. “Beyond Agency.” *World Archaeology* 42:4, 493–520.
- Rosaldo, Michelle 1984. Toward an Anthropology of Self and Feeling. Teoksessa Richard Schwyed & Robert Levine (toim.), *Culture Theory*. Cambridge, Cambridge University Press, 137–157.
- Sarantola-Weiss, Minna 2003. *Sohvaryhmän läpimurto. Kulutuskulttuurin tulo suomalaisiin olohuoneisiin 1960- ja 1970 lukujen vaihteessa*. Helsinki, SKS.
- Savolainen, Ulla, Lukin, Karina & Heimo, Anne 2020. Omaehtoisen muistamisen materiaalisuus ja monimediaisuus: muistitietotutkimus ja uusmaterialismi. *Elore* 27(1), 60–84. <https://doi.org/10.30666/elore.89039>
- Soronen, Anne 2014. Updating Ordinary Coziness: Finnish Home Makeovers as Representations of Self and Family. *Journal of Research in Gender Studies*. Vol 4(1), 915–929.
- Starre Alexander 2015. *Metamedia. American Book*

- Fictions and Literary Print Culture after Digitization*. Iowa City, University of Iowa Press.
- Suopajarvi, Tiina, Koskinen-Koivisto, Eerika, Korjonen-Kuusipuro, Kristiina, Hytönen, Kirsi-Maria & Hämeenaho, Pilvi 2019. Tunteilla on väliä: Tutkijan tunteet etnografisessa tutkimusprosessissa. *Elore* 26(2), 42–67. <https://doi.org/10.30666/elore.77809>
- Timm Knudsen, Britta & Stage, Carsten 2015. Introduction: Affective methodologies. Teoksessa Britta Timm Knudsen & Carsten Stage (toim.), *Affective Methodologies – Developing Cultural Research Strategies for the Study of Affect*. Basingstoke, Hampshire, New York, Palgrave Macmillan, 1–22.
- Thomas, Julian 2006. Phenomenology and Material Culture. Teoksessa Christopher Tilley, Webb Keane, Susanne Küchler, Michael Rowlands & Patricia Spyer (toim.), *Handbook of Material Culture*. London, SAGE, 43–59.
- Tuomaala, Saara 2009. The Bicycle and Bodily Identities of Rural Finnish Youth from the 1920s to the 1940s. *Ethnologia Fennica* 36, 59–71.
- Turunen, Arja 2011. *Hame, housut, hamehousut! Vaimikä on tulevaisuutemme? Naisten päällyshousujen käyttöä koskevat pukeutumishjeet ja niissä rakentuvat naiseuden ihanteet suomalaisissa naistenlehdissä 1889–1945*. Kansatieteellinen arkisto 53. Helsinki, Suomen muinaismuistoyhdistys.
- Wetherell, Margaret 2015. Trends in the Turn to Affect: A Social Psychological Critique. *Body & Society* 21:2, 139–166.
- Wetherell, Margaret 2012. *Affect and Emotions: A New Social Understanding*. Croydon, Sage publishing.
- Wetherell, Margaret, Laurajane Smith & Gary Campbell 2018. Introduction: Affective heritage practices. Teoksessa Laurajane Smith, Margaret Wetherell & Gary Campbell. (toim.), *Emotion, affective practices and the past in the present*. London, Routledge, Taylor & Francis Group.